

ks. Paweł Mąkosa, Radom

KONCEPCJA KATECHEZY INTEGRALNEJ W UJĘCIU KS. PROF. MIECZYŚŁAWA MAJEWSKIEGO

Minione stulecie, a zwłaszcza jego druga połowa przyniosła niespotykaną dotychczas akcelerację zmian w każdej dziedzinie życia, w tym także w katechezie. Czas, jaki upłynął od zakończenia II wojny światowej, obfitował w szereg wydarzeń mających ogromny wpływ na stan teorii i praktyki katechetycznej na świecie i w Polsce. Na ten czas przypadają także epokowe wydarzenia w historii Kościoła, mające decydujący wpływ na jego misję ewangelizacyjną. Do takich przełomowych wydarzeń należy niewątpliwie *Sobór Watykański II*, otwierający Kościół na problemy współczesnego świata i przez to stanowiący inspirację dla katechezy antropologicznej i integralnej. Efektem soborowych postulatów odnośnie do katechizacji były przede wszystkim: *Directorium Catechisticum Generale*, adhortacja Pawła VI *Evangelii nuntiandi* czy adhortacja Jana Pawła II *Catechesi tradendae*. Do rozwoju katechetycznej myśli Kościoła przyczyniło się również opublikowanie w 1992 r. *Katechizmu Kościoła Katolickiego*, a następnie *Dyrektorium ogólnego o katechizacji* w roku 1998. Kiedy w Polsce wciąż trwa dyskusja nad kształtem katechezy, warto przypomnieć główne idee katechezy integralnej, postulowanej przez Sobór Watykański II i posoborowe dokumenty katechetyczne.

1. Geneza

Szczególną rolę w powstaniu katechezy integralnej odegrał kierunek kerygmatyczny, w którym wychodzi się z Objawienia Bożego i zmierza ku człowiekowi oraz kierunek antropologiczny, w którym sięga się najpierw do sytuacji życiowej człowieka, a następnie interpretuje się ją w świetle Objawienia. Żadna z tych koncepcji katechetycznych nie spełniała jednak w pełni wymogów stawianych katechezie współczesnej, stąd odwołując się do wartości kerygmatycznych i antropologicznych, a zarazem wysuwając postulaty pod adresem obydwu kierunków zrodziła się katecheza integralna¹.

We Francji pionierem rozwoju katechezy w kierunku równowagi kerygmatyczno-antropologicznej był J. Colomb, którego uważa się za twórcę zasady wierności Bogu i człowiekowi w katechezie. W dziele pt. *Le service de l'Évangile*² snując refleksję nad katechetyczną wiernością Bogu wymienia cechy treści katechezy, któ-

¹ Por. M. Majewski, *Wartości antropologiczne i kerygmatyczne we współczesnej katechezie*, *Kat* 19:1975 nr 4, s. 154; R. Murawski, *Etapy rozwoju katechezy*, *AK* 71:1978 nr 417, s. 66-68.

² J. Colomb, *Le service de l'Évangile*, Paris 1967.

ra powinna być: trynitarna, chrystocentryczna, eklezyjalna i sakramentalna. Wierność człowiekowi natomiast – zdaniem Colomba – polegać powinna na osobowym traktowaniu wychowanka oraz na tworzeniu więzi pomiędzy katechetą a katechizowanym³.

Na gruncie literatury niemieckiej zagadnieniem wzajemnych relacji katechezy głoszącej chrześcijańskie orędzie oraz interpretującej doświadczenie człowieka zajął się A. Exeler, stwierdzając w jednym ze swoich wystąpień: „Głoszenie nauki Bożej i interpretacja podstawowych doświadczeń ludzkich są ze sobą w sposób istotny powiązane. Nauka Boża nie znajdzie oddźwięku i nie wzbudzi żywej wiary w człowieku, jeśli nie nawiąże do jego osobistych doświadczeń. Wiara chrześcijańska nie stanie się osobistą wiarą bez doświadczenia. Nie znaczy to, że wiara w swej istocie ma swe źródło w osobistym doświadczeniu człowieka, lecz oznacza tylko tyle, że wiara nie stanie się aktem całego człowieka, jeśli nie zakorzeni się w jego osobistych poglądach i doświadczeniach”⁴.

Pierwszym polskim katechetykiem, w którego twórczości dostrzec można idee katechezy integralnej był M. Finke. W swojej publikacji pt. *Odnowa katechetyczna – zarys katechetyki kerygmatycznej*⁵, poświęconej - jak sam tytuł wskazuje - katechezie kerygmatycznej, stwierdza już między innymi: „...Katecheza chce prowadzić wychowanka do spotkania z Bogiem, a więc do nawiązania kontaktu międzypersonalnego, do przebywania z Kimś i do uczestnictwa we wspólnotie (wezwanie – odpowiedź). Katecheza jest już nie tylko nauczaniem obiektywnych prawd, nie tylko formacją subiektywnej osobowości, ale staje się nadto inicjacją, nie w sensie zapoznania się z początkami doktryny czy umiejętności (*initium*), tylko w sensie wchodzenia w tajemnicę osoby (*inire*)”⁶. M. Finke twierdzi zatem, że warunkiem skuteczności katechezy, doprowadzenia do tego, aby „wartości religijne” stały się „wartościami osobistymi” katechizowanego, jest wchodzenie w świat wychowanka, przenikająca obecność w procesie jego religijnego rozwoju⁷.

Idee katechezy integralnej zawiera również twórczość R. Murawskiego. W artykule pt. *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi* wyróżnił on dwa momenty w akcie wiary: moment nawrócenia i poznania, które uznane zostają jako wzajemnie się warunkujące. Nie można bowiem mówić o nawróceniu do wiary - twierdzi autor - jeśli nie ma poznania orędzia zbawienia oraz przeciwnie, nie ma poznania Boga, jeśli nie towarzyszy mu nawrócenie. „To zaś nawrócenie – pisze R. Murawski – czyli ukierunkowanie własnego życia w stronę Chrystusa, jako odpowiedź na słowo Boże,

³ M. Majewski, *Fundamentalne problemy katechetyki*, Lublin 1981, s. 47-48; J. Bargo-wicz, *Uwarunkowania skuteczności katechezy. Studium pastoralno-katechetyczne w oparciu o dorobek Josepha Colomb*, Włocławek 1993, s. 11-12.

⁴ A. Exeler, *Katecheza głoszeniem nauki Bożej i interpretacja doświadczenia*, Kat 15:1971 nr 1, s. 35. Artykuł ten stanowi publikację referatu wygłoszonego podczas sesji Europejskiej Ekipy Katechetycznej w Vogelenzang (Holandia) w maju 1970 r. Potrzebę katechezy wiernej Bogu i człowiekowi najpełniej przedstawia A. Exeler w książce pt. *Wessen und Aufgabe der Katechese*. Freiburg 1966. Por. Majewski, jw. s. 48-49.

⁵ Finke, *Odnowa katechetyczna (Zarys katechetyki kerygmatycznej)*, w: *Współczesna myśl teologiczna*, red. tenże. Poznań 1964.

⁶ Tamże, s. 588.

⁷ Por. J. Charytański, *Posługa polskiej katechezie okresu soborowego*, Kat 13:1987 nr 1, s. 12-15.

nie dokonuje się w przestrzeni ponadczasowej, lecz urzeczywistnia się w kontekście konkretnego środowiska historycznego, społecznego i kulturalnego⁸. Stąd pojawia się postulat, aby katecheza prowadzona była językiem zrozumiałym dla katechizowanych i dostosowana do wciąż zmieniającej się sytuacji życiowej adresatów przepowiadania⁹.

Katechezę integralną w Polsce propagował również uczestnik Synodu Biskupów w 1977 roku abp J. Stroba. Jego zdaniem jedynie taka katecheza, w skład której wchodzić będą: głos słowa Bożego, udział w liturgii i życiu Kościoła oraz dawanie świadectwa chrześcijańskiego, jest w stanie zapobiec pogłębiającemu się rozdźwiękowi pomiędzy wiarą a życiem. Stąd wysuwa propozycję, aby ciągle następowało zacieśnianie relacji katecheta – katechizowany poprzez dowartościowanie znaczenia uwarunkowań środowiskowych oraz aby głosić zawsze pełną i prawdziwą naukę objawioną. Postulowana katecheza musi być zatem wierna Bogu i człowiekowi. Ponadto, w nawiązaniu do tematów poruszanych podczas obrad Synodu (Objawienie Boże, chrystocentryzm, Kościół, człowiek), J. Stroba stwierdza, że one „nie mogą stanowić wyłącznej treści katechez (każda osobno) i dlatego każda winna być integralnie związana z pozostałymi”¹⁰.

Katechetykiem, który wywarł wielki wpływ na powstanie katechez integralnej w Polsce, jest niewątpliwie J. Charytański. Jego liczne publikacje oscylujące wokół tej problematyki można zgrupować wokół czterech zagadnień: wizja katechez, jej przedmiot, podmiot oraz metodyka¹¹.

J. Charytański swoją wizję katechez wyprowadza z dokumentów Soboru Watykańskiego II, a szczególnie z wypracowanej przez niego eklezjologii, traktując katechezę jako jedną z form realizacji misji słowa w Kościele. Katecheza rozumiana jest w tym ujęciu jako forma szeroko pojętej ewangelizacji, zmierzająca do tego, by wiara ludzi stawała się żywa, wyraźna i czynna¹². Wobec tego przed katechezą stoi zadanie wychowania młodych do świadomości związku pomiędzy Objawieniem a sprawami ludzkimi, między twórczością ludzką a służbą Bogu. Aby ten cel osiągnąć, J. Charytański proponuje odnajdywanie młodych w ich własnym życiu, w ich problemach, jakie stawia przed nimi współczesność¹³.

W omawianej twórczości dostrzeżona zostaje również rola doświadczenia jako istotnego czynnika katechez. Postuluje się zatem taką formę katechez, która budziłaby żywe zainteresowanie młodych i wychodziła od doświadczenia ich wiary, która wiązałaby ludzkie pytania i doświadczenia z teologiczną ich interpretacją¹⁴.

⁸ R. Murawski, *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, Kat 18:1974 nr 5, s. 199.

⁹ Por. Tamże, s. 198-200.

¹⁰ J. Stroba, *W kierunku katechez integralnej – Synod 1977*; w: *Ewangelizacja*, red. J. Krucina, Wrocław 1980, s. 49-50.

¹¹ A. Offmański, *Katecheza integralna w duchu Soboru Watykańskiego II w ujęciu ks. Jana Charytańskiego*, Kat 36:1992 nr 4, s. 193-200.

¹² J. Charytański, *Katechizacja jako forma ewangelizacji*, Kat 19:1975 nr 3, s. 147.

¹³ Tenże, *Katecheza Ewangelii i według Ewangelii*, Coll. Theol. 49:1979 f. 1, s. 23-43; por. Offmański, *iw.*, s. 194-195.

¹⁴ Tenże, *Katecheza a doświadczenie religijne*, AK 70:1978 nr 419, s. 386-405.

Katecheza w ujęciu J. Charytańskiego oprócz tego, że traktowana jest jako forma ewangelizacji oraz podkreślone zostaje znaczenie doświadczenia, posiada także orientację antropologiczną. Z soborowych dokumentów autor wyciąga wnioski i stawia postulaty, aby dzisiejsza katecheza pochylała się nad sytuacją człowieka i podejmowała jego egzystencjalne pytania, aby wiązała wiarę i katechezę z troskami, pytaniami, nadziejami, kulturą, sensem pracy, wspólnym dobrem, sprawiedliwością i pokojem¹⁵. Zauważając jednak, że punkt ciężkości w dzisiejszej katechezie przesuwają się z Objawienia ku sprawom społecznym, przestrzega przed antropocentryzmem¹⁶.

Odnośnie do metodyki katechetycznej J. Charytański postuluje, aby polska katecheza posoborowa korzystała z dorobku lat ubiegłych uwzględniając dorobek nauk psychologicznych, socjologicznych i dydaktycznych. Specyfika katechezy powinna polegać jednak na głoszeniu słowa Bożego w każdej jednostce katechetycznej oraz na poszukiwaniu w świetle tego słowa właściwych rozwiązań egzystencjalnych problemów. Konsekwencją odnowy soborowej ducha wspólnotowego – zdaniem J. Charytańskiego – powinno być kształtowanie w grupach katechetycznych poczucia wspólnoty kościelnej, w której dokonuje się osobowe spotkanie z Bogiem i braćmi¹⁷. Metodycznym postulatem Autora jest również troska o specyfikę języka katechezy. „Nośnik informacji, ale i ekspresji, jakim jest kod językowy, musi być pomostem między tym, co zawiera tradycja, a co przeżywa współczesność. Z drugiej zaś strony musi posiadać on siłę budzenia wiary w człowieku żyjącym dzisiaj w środowisku bardzo często odległym od wiary”¹⁸.

Twórczość M. Finke, R. Murawskiego, J. Stroby, czy J. Charytańskiego niewątpliwie przyczyniła się do powstania katechezy integralnej, jednak za twórcę tej koncepcji katechezy powszechnie uważany jest ks. prof. Mieczysław Majewski. Jego zdaniem katecheza integralna jest przedłużeniem, rozwinięciem i pogłębieniem katechezy korelacji, która zespała Objawienie Boże i doświadczenie człowieka. Podejmując się konstrukcji koncepcji katechezy integralnej Majewski pisze: „Katecheza integralna znajduje się na linii katechezy korelacji, chociaż nie można jej do tej ostatniej sprowadzić. W jej tworzeniu wykorzystano idee Zachodu, ale w głównej mierze jest ona tworem polskim”¹⁹. Katecheza integralna została zatem wyprowadzona z soborowych oraz posoborowych dokumentów Kościoła, z przeznaczeniem dla środowiska polskiego.

¹⁵ Tenże, *Człowiek i świat w homilii i katechezie*. W: *Materiały z kursów homiletyczno-katechetyczno-liturgicznych 1972-1974*, red. W. Wojdecki, Warszawa 1979, s. 59-62.

¹⁶ Tenże, *Synod 1977 a orientacja antropologiczna w katechezie*, Coll. Theol. 50:1980 f. 1., s. 53-68.

¹⁷ J. Charytański, *Jakie wspólnoty pobudzają i podtrzymują dojrzewanie w wierze*, Kat 33:1989 nr 5, s. 194-197.

¹⁸ A. Offmański, jw. s. 200; J. Charytański, *Cele katechezy*, w: *Teoretyczne założenia katechezy młodzieżowej*, red. R. Murawski, Warszawa 1989, s. 168n. Na temat katechezy integralnej zobacz także: M. Jakubiec, *Problem integralności katechezy*, AC 18:1986, s. 301-334.

¹⁹ M. Majewski, *Katecheza wierna Bogu i człowiekowi*, s. 66.

2. Cel katechezy integralnej

Omawiając cel katechezy integralnej Majewski obala dotychczasowe stanowisko traktujące katechezę jako jedyny czynnik wpływający na kształtowanie wiary. Zamiast tego proponuje, by uznać ją za jeden z czynników tego procesu i podejmuje się zadania określenia stopnia udziału katechezy w dojrzewaniu wiary. Wiara bowiem przede wszystkim jest darem Bożym, zależy od osobowości konkretnego człowieka i od wielu innych czynników, w tym także od katechezy²⁰.

W oparciu o dokumenty Kościoła wiara uznana zostaje za „świadomą i wolną odpowiedź na łaskę Boga objawiającego, uznanie i przyjęcie daru Bożego, skierowanie się ku Bogu przez posłuszeństwo i współdziałanie z Jego łaską”²¹. Skutkiem tej odpowiedzi jest zyskanie udziału w życiu Bożym, wejście do wspólnoty Kościoła i jednocześnie podjęcie odpowiedzialności za jego rozwój²².

Wiara, oprócz tego, że jest Bożą łaską, zależy również od osobowości człowieka, od tego wszystkiego, co kształtuje jego indywidualność, specyfikę myślenia i zachowania. Dojrzała wiara zatem, będąca ideałem katechezy, włącza się w rozwój dojrzałej osobowości, w której za najistotniejsze uznane zostały: rozszerzanie własnego „ja”, pozytywne ustosunkowanie się do innych, równowaga emocjonalna, pewien poziom inteligencji, obiektywizacja siebie i jednocząca filozofia życia²³

Z refleksji nad rozwojem osobowości Majewski wyprowadza następujące cechy postawy dojrzałej, uznając je jednocześnie za cechy dojrzałej postawy wiary: samodzielność, krytycyzm, otwartość, wolność i odpowiedzialność. W samodzielności widział wykorzystanie naturalnej aktywności i świadome angażowanie się w działanie. Krytycyzm polegać miałby na porównywaniu zamierzeń z rzeczywistością, ustalaniu właściwej hierarchii wartości i jej empirycznej weryfikacji. Otwartość zaś oznacza nawiązywanie relacji z otaczającym światem i korzystanie ze zdobyczy innych ludzi. Wolność rozumiał nie tylko jako możliwość wyboru, ale jako decyzję, wybór i realizację dobra. Odpowiedzialność wreszcie wynikać ma z przyszłościowego spojrzenia na życie i stanowić konsekwentne realizowanie podjętej decyzji.

Zgodnie z tym, co zostało już powiedziane, wszystkie cechy dojrzałej postawy odnosi Majewski do dojrzałej postawy wiary, twierdząc, że taka wiara „dzięki samodzielności, próbowałaby w miarę uwalniać się od zewnętrznych uwarunkowań i wiązać się z wewnętrznymi potrzebami człowieka. Oparta na refleksyjnym ustosunkowaniu się do rzeczywistości pomagałaby człowiekowi zająć odpowiednie miejsce w świecie i dokonywać jego przemiany. Otwartość sprzyjałaby rozwojowi wiary w kierunku Boga i bliźniego. Wolność natomiast kierowałaby osobę do dobra, które konsekwentnie rozwijane dzięki odpowiedzialności doskonaliliby wiarę człowieka”²⁴. Przy tym wszystkim Majewski jest jednak świadomy, że nie zawsze

²⁰ Tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 88; zob. tenże, *O katechezie w ogromnym skrócie*, „Sprawy Rodziny” 1:1985 nr 4, s. 31; zob. tenże, *Przekaz wiary nowemu pokoleniu*, „Colloquium Salutis” 23-24:1991-1992, s. 229-240.

²¹ DCG 3,16.

²² Por. A. Szafranski, *Wiara a sakramenty*, AK 57:1965 nr 336/7, s. 10-22.

²³ D. Ziółkowski, *Dojrzałość religijna*, „Znak” 23:1971 nr 210, s. 1587-1588.

²⁴ m. Majewski, jw., s. 90.

pełny, naturalny rozwój człowieka gwarantuje jego dojrzałą wiarę, a z drugiej strony dostrzega ludzi nie w pełni rozwiniętych fizycznie bądź psychicznie, lecz posiadających głęboką wiarę i zaangażowanych w działalność Kościoła²⁵.

Mówiąc o dojrzewaniu wiary Majewski szczególnie podkreśla jej nadprzyrodzony charakter, twierdząc, że człowiek dojrzewa w wierze pod wpływem słowa Bożego, przez udział we wspólnocie Kościoła i korzystanie z sakramentów, a zwłaszcza Eucharystii²⁶. Wskazuje, że chociaż w rozwoju wiary nie można ignorować prawideł naturalnych, to jednak głównym czynnikiem tego procesu jest oddziaływanie samego Chrystusa²⁷.

Uwzględniając obydwa aspekty dojrzewania wiary, naturalny i nadprzyrodzony, Majewski wyróżnia także poszczególne fazy jej rozwoju, stwierdzając, że „subiektywnie rzecz biorąc, dojrzałą jest wiara dziecięca, młodzieży i dorosłych, jeśli odpowiada fazom rozwojowym, wypełnia ją określona treść ewangeliczna i wyraża się w sposób właściwy omawianemu okresowi. Obiektywnie natomiast: w wieku dziecięcym dokonuje się proces zapoczątkowania, w wieku młodzieńczym dojrzewania, a wieku dorosłym sprawdzania wiary”²⁸.

Katecheza jako jeden z zasadniczych czynników kształtujących dojrzałą wiarę, aby odegrać swoją rolę powinna - zdaniem Majewskiego - „zespolic się ze środowiskiem, włączyć się w zespół innych czynników rozwojowych, a zwłaszcza w potrzeby i dążenia ludzkie, w sposób zaś szczególnie wsłuchać się w słowo Boże i otworzyć na sakramenty”²⁹, przy czym pośród wielu środowisk mających wpływ na rozwój wiary wyraźnie podkreślona zostaje rola wspólnoty kościelnej, będącej miejscem doświadczania i przeżywania spotkania z Bogiem. „Katecheza więc, której celem jest wiara dojrzała, ma być oparta na zaufaniu do Boga jako Ojca, w Chrystusie i Kościele widzieć swój podmiot, refleksyjnie i egzystencjalnie odczytywać świat, człowieka, Boga i Objawienie, nastawiać się na tworzenie wspólnoty miłości, uświadamiać sobie odpowiedzialność za uświęcenie świata i świadczyć w sposób wzajemny o życiu Bożym”³⁰.

Na podstawie zaprezentowanej refleksji Majewskiego nad celem katechezy integralnej można stwierdzić, że jest nim dojrzała postawa wiary ściśle związana z dojrzałą osobowością. Głównym źródłem inspiracji tych refleksji są niewątpliwie dokumenty Kościoła, w tym dokumenty Soboru Watykańskiego II, a przede wszystkim *Directorium Catechisticum Generale*.

²⁵ Por. M. Gogacz, *Nadprzyrodzone spotkanie z Bogiem*, W: *W kierunku człowieka*, s. 153-195.

²⁶ Por. KL 9.

²⁷ Por. M. Majewski, *Czy można nauczyć wiary?*, Kat 12:1968 nr 2, s. 74-77.

²⁸ DCG 24, 29; M. Majewski, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 92. *Dyrektorium Katechetyczne* stwierdza w tym względzie: „Człowiek dojrzały w wierze poznaje tajemnicę zbawienia objawioną w Chrystusie oraz znaki i działanie Boże, które świadczą o wypełnianiu się tej tajemnicy w historii ludzkiej. (...) Odpowiada on w pełni na wezwanie Boże zawarte w orędziu ewangelicznym, przez które jest skłaniany do nawiązania wspólnoty z Bogiem i braćmi”

²⁹ Tenże, *Propozycja katechezy integralnej*, Łódź 1978, s. 88

³⁰ Tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 95.

3. Istota katechezy integralnej

W poszukiwaniu istoty współczesnej katechezy Majewski wielokrotnie odwoływał się do historii, ukazując preferowane w różnych epokach wizje katechezy. Pogłębiona analiza współczesnych kierunków katechetycznych, a przede wszystkim ich krytyczna ocena i wskazanie na konkretne przyczyny ich nieskuteczności, doprowadziły Majewskiego do refleksji nad nową wizją katechezy, w której rozpatrywana byłaby ona „od wewnątrz i zewnątrz, w jej procesie rozwojowym, w bezpośrednich kontaktach z Bogiem i człowiekiem, w ścisłym powiązaniu ze środowiskiem Kościoła i świata, przez włączenie w nią czynników rzeczowych i kulturowych przy skoncentrowaniu się na osobach i wspólnotach”³¹.

Współczesna katecheza - zdaniem Majewskiego - powinna zatem włączać się w konkretną egzystencję człowieka, a co za tym idzie szukać ścisłych relacji ze środowiskiem życia katechizowanych. Ponadto wbrew temu, co proponowała katecheza tradycyjna, powinna na tej samej płaszczyźnie stawiać sprawy Boskie i ludzkie, stając się pomostem pomiędzy tymi obydwooma światami i w ten sposób ukazywać, że katecheza Objawienia jest jednocześnie katechezą środowiska i kultury³².

Katecheza komplementarna - jak ją nazywa Majewski - musi ponadto być wrażliwa na znaki czasu, do których obecnie należy zaliczyć wszelkie formy pluralizmu tj. pluralizm ekonomiczny, społeczny, polityczny, naukowy i światopoglądowy. Stąd postawiony zostaje postulat tworzenia katechezy pluralistycznej, czyli wykorzystującej wielość form, metod i środków, a przede wszystkim wewnętrznie zwielokrotnionej i zróżnicowanej w samej swojej koncepcji.

Za centralną zasadę katechezy integralnej, wiążącą wszystkie poszczególne elementy, uznana została zasada wierności Bogu i człowiekowi³³. Majewski interpretując tę zasadę pisze: „Wierność zaś Bogu domaga się, by katecheza bazowała na Objawieniu, integralnie je przekazywała, koncentrowała się na Jezusie Chrystusie i włączała w życie Kościoła. Wierność natomiast człowiekowi żąda uwzględnienia rozwoju człowieka, jego osobowości, środowiska naturalnego i społecznego, potrzeb i dążeń ludzkich i zaangażowania człowieka w bieg katechezy”³⁴.

Do istoty katechezy integralnej zaliczony został również fakt, że jest ona nierozdzielnie związana z ewangelizacją, która jednakową rangę nadaje nauczaniu religijnemu, wychowaniu, przepowiadaniu, interpretacji czy posłudze słowa Bożego, co więcej wszystkie te elementy wkomponowuje w jedną, organiczną całość³⁵.

Poszukiwanie istoty katechezy oparł Majewski głównie na *Directorium Catechisticum Generale*, adhortacji Pawła VI *Evangelii nuntiandi* oraz adhortacji Jana Pawła II *Catechesi tradendae*. Szczególnie ważną rolę odegrała tu krytyczna analiza współ-

³¹ Tamże, s. 99.

³² Tamże, s. 100.

³³ Por. Kostorz, *Zasada wierności Bogu i człowiekowi w katechezie integralnej*, Lublin 1998 (mps KUL).

³⁴ M. Majewski, *Propozycja katechezy integralnej*, s. 94; tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 101.

³⁵ Por. M. Majewski, *Katecheza a ewangelizacja i nowa ewangelizacja. Skrypt dla studentów*, Lublin 1997; tenże, *Katecheza w posoborowych dokumentach Kościoła* RTK 24:1977 z. 6, s. 47; zob. tenże, *O katechezie w ogromnym skrócie*, „Sprawy rodziny” 1:1985 nr 4, s. 31-32.

czesnych kierunków katechetycznych, z których wyprowadzone zostały wnioski i postawione postulaty dla katechezy przyszłości.

4. Podmiot katechezy integralnej

Podobnie jak w przypadku omawiania celu czy istoty katechezy, także przy refleksji nad podmiotem katechezy Majewski wychodzi od analizy poprzednich kierunków katechetycznych. Wskazuje na katechetykę opartą na dydaktyce herbartowskiej, która w centrum katechezy postawiła katechetę, uznając go za jedyny podmiot nauki religii, by następnie ukazać traktowanie dzieci i młodzieży jako podmiotu receptywnego w literaturze przełomu XIX i XX wieku³⁶. Z analizy tej wypływał postulat uznania za podmiot katechezy jednocześnie katechizowanych i katechizujących, którzy poprzez osobowy dialog i maksymalne zaangażowanie zmierzają będą do kształtowania dojrzałej postawy wiary. Ponadto, zgodnie ze współczesnymi dokumentami Kościoła, podmiot katechezy Majewski rozumiał bardzo szeroko i wskazywał, że odpowiedzialnymi za dzieło katechizacji są jednostki i grupy społeczne, środowisko świeckie i kościelne, rodzina i szkoła³⁷.

Za podmiot katechezy integralnej więc w pierwszym rzędzie uznany został „Bóg Trójosobowy, który przez Syna w Duchu Świętym zwraca się do wolnej osoby ludzkiej, ukazuje jej pełnię swej miłości i zaprasza do uczestnictwa we wspólnocie. Druga Osoba Trójcy Świętej Pośrednik między Ojcem a Ludem Bożym, Słowo, które stało się ciałem, staje w katechezie bezpośrednio wśród katechizowanych z apelem miłości Ojca pragnącego pozostawać w bliskim kontakcie ze swoimi dziećmi. (Ef 1,4-5) Chrystus, przekazując miłość Ojca do ludzkości, jest jednocześnie pośrednikiem Ludu Bożego, a w nim katechizowanych, których radości, troski i prośby przekazuje Ojcu (2Tm 2,11). Przez swoje pośrednictwo: mękę, śmierć i zmartwychwstanie, udziela łaski Ducha Świętego, dokonującej odnowy i pojednania z Ojcem”³⁸.

Jako podmiot odpowiedzialny za dzieło katechizacji wymieniony został również Kościół jako kontynuator misji Chrystusa, co wyraźnie wypływało z najważniejszych dokumentów Kościoła dotyczących katechezy, między innymi adhortacji Pawła VI *Evangelii nuntiandi*, w której czytamy: „Ci, którzy tę naukę przyjęli i gromadzą się we wspólnotę zbawienia, mogą i powinni przekazywać ją i rozpowszechniać”³⁹. Relacje między katechezą a Kościołem ukazane zostały zatem jako dwustronne: katecheza odnajduje w Kościele swoje źródło, a Kościół pełni misję zbawienia poprzez posługę w słowa w katechezie⁴⁰.

Rozważania nad podmiotem katechezy integralnej, u których podstaw leży katechetyczne dokumenty Kościoła⁴¹, doprowadziły Majewskiego do stwierdzenia,

³⁶ Por. F. Blachnicki, *Katechetyka fundamentalna*, Lublin 1970, s. 252-253.

³⁷ M. Majewski, *Dyskusja nad istotą i wymiarami katechezy*, RTK 23:1976 z. 6, s. 43.

³⁸ Tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 103-104.

³⁹ EN 13.

⁴⁰ M. Majewski, *Katecheza w posoborowych dokumentach Kościoła*, s. 43; zob. tenże, *Katecheza wspólnoty, we wspólnocie i dla wspólnoty*, RTK 28:1981 z. 6, s.105-115.

⁴¹ *Directorium Catechisticum Generale* z 1971 r. stwierdza: „Wszyscy więc biskupi, kapłani, zakonnicy, zakonnice, świeccy - każdy zgodnie ze swoim posłannictwem - powinni podejmować tę misję” (DCG 9).

że to cały Kościół jako wspólnota Ludu Bożego, którą tworzą papież, biskupi, kapłani, osoby zakonne i świeckie, ma prawo i obowiązek pełnienia funkcji profetycznej, każdy jednak w różnym zakresie i stopniu, w zależności od otrzymanego powołania i urzędu.

W katechezie przedsoborowej w katechezie dominowali duchowni, to do nich należało prawo stanowienia i realizacji katechezy, rola świeckich była zaś drugorzędna i całkowicie podporządkowana duszpasterzom. Sytuacja zmieniła się radykalnie po Soborze, w czasie którego dowartościowano rolę świeckich w Kościele, także w dziedzinie katechizacji. Majewski wskazywał w tym względzie na *Dekret o posłudze i życiu kapłanów*, który stwierdza: „Niech prezbiterzy szczerze uznają i popierają godność świeckich i właściwy im udział w posłannictwie Kościoła. (...) Niech chętnie słuchają świeckich, rozpatrując po bratersku ich pragnienia i uznając ich doświadczenia i kompetencje w różnych dziedzinach ludzkiego działania, by razem mogli rozpoznać znaki czasu”⁴². Ponadto Majewski prognozował, że rola świeckich, ze względu na nowy stosunek Kościoła do świata i nowy sposób rozwiązywania problemów katechetycznych, będzie stale wzrastać i wskazywał w odniesieniu do *Evangelii nuntiandi* szczególne pola ewangelizacyjnej działalności świeckich takie jak: kultura, nauka, sztuka, stosunki międzynarodowe a przede wszystkim miłość, rodzina, wychowanie dzieci i młodzieży⁴³.

W odniesieniu do V Synodu Biskupów Majewski domagał się także czynnego udziału prezbiterów w realizacji katechezy, stwierdzając, że ich udział w katechezie jest niepodważalny i wyjątkowy. Polecał także, aby ze względu na otrzymane święcenia rozwijali zwłaszcza liturgiczną stronę katechezy, aby z organizatorów katechezy stawali się jej animatorami. Rola biskupów dostrzeżona zostaje natomiast w czuwaniu nad „zachowaniem właściwego kierunku, autentyzmem i harmonią katechezy”, w podawaniu wiążących ją wskazań⁴⁴.

Ważna rola w dziele katechizacji przypisana została również zakonom. Bezpośrednio do włączenia w katechezę wezwane zostały zakony czynne, ale poprzez modlitwę i oddanie się Bogu nawet zakony kontemplacyjne powinny uczestniczyć w katechizacji Kościoła. Odnośnie do roli zakonów w ewangelizacji Paweł VI stwierdza: „Osoby zakonne znajdują w swoim życiu poświęconym Bogu znamienity środek do skutecznego ewangelizowania (...) Poprzez swój sposób życia są znakiem całkowitego oddania się na służbę Bogu, Kościołowi i braciom. Z tego powodu osoby zakonne mają szczególne znaczenie, gdy chodzi o to świadczanie, o którym mówiliśmy wyżej, że stanowi jeden z pierwszych elementów ewangelizacji”⁴⁵.

Szczególnie ważną rolę w katechizacji przypisuje Majewski rodzinie, stwierdzając, że stwarza ona najlepsze warunki do uzyskania bliskiego, osobowego kontaktu katechizującego z katechizowanym, jest bowiem miejscem „poczęcia i narodzin, posiłku i odpoczynku, rozrywki i pracy, twórczości i modlitwy, choroby i śmierci”⁴⁶. Stanowisko takie potwierdza dyrektorium, stwierdzając: „W rodzinach wie-

⁴² DK 9.

⁴³ Por. EN 70.

⁴⁴ M. Majewski, *Propozycja katechezy integralnej*, s. 96-97.

⁴⁵ EN 72.

⁴⁶ M. Majewski, *Spotkania katechezy z teologią*, Kraków 1998, s. 20.

rzających pierwsze miesiące i lata życia, mające wielkie znaczenie dla równowagi psychicznej w przyszłości, warunkują także osobowość chrześcijańską⁴⁷. *Evangelii nuntiandi* natomiast wskazuje na rodzinę jako środowisko, w którym człowiek ewangelizuje i podlega ewangelizacji⁴⁸.

Wśród środowisk katechetycznych odgrywających coraz większą rolę wymieniona zostaje szkoła, dająca katechezie szansę włączenia się w społeczny system wychowawczy. Katechezie szkolnej stawia się jednak warunek, aby równocześnie uczestniczyła w życiu szkoły, rodziny i parafii, przez co nabierze szczególnego znaczenia wychowawczego⁴⁹.

Jako podmiot katechezy integralnej Majewski wskazuje jeszcze grupy młodzieży, w których katecheza przybiera postać wspólnego poszukiwania⁵⁰. V Synod Biskupów zaś za odgrywające szczególnie istotną rolę w katechezie uznał grupy nieformalne, *Evangelii nuntiandi* natomiast rolę grup młodzieżowych określa następująco: „Wszakże jest rzeczą konieczną, żeby sami młodzi, należycie uformowani w wierze i modlitwie, stawali się coraz bardziej apostołami swoich rówieśników”⁵¹, w czym dostrzeżona zostaje nadzieja większej skuteczności katechezy.

Reasumując, analiza podmiotu katechezy integralnej w ujęciu Majewskiego wykazała, że w oparciu o dokumenty Kościoła, za podmiot katechezy uznaje on cały Kościół jako Lud Boży, w którym poszczególne stany i środowiska pełnią, w odpowiednim zakresie, swoje właściwe funkcje. Podstawą jednak funkcji profetycznej, jak również kapłańskiej i pasterskiej, jest „osobowe zjednoczenie z Chrystusem, tworzenie wspólnoty chrześcijańskiej i świadectwo życia”⁵².

5. Treść katechezy integralnej

Po omówieniu celu, istoty i podmiotu katechezy integralnej zostaną przedstawione poglądy Majewskiego na treść katechezy. Patrząc na to zagadnienie z historycznego punktu widzenia wskazuje on, że dotychczas na treść katechezy składała się teologia, kerygmat, kultura człowieka i Objawienie Boże, historia zbawienia czy rzeczywistość ludzka rozważana w duchu Ewangelii⁵³.

Katecheza ściśle związana z teologią w jej ramach poszukiwała własnej tożsamości, z niej czerpała treść i metody. Ze względu na to, że myśl teologiczna znana była wąskiej grupie wykształconych ludzi, katecheza pełniła również funkcję upowszechniania teologii, docierając do licznych grup wiernych. Przejmując zaś treść z teologii katecheza koncentrowała się na szukaniu sposobów wiernego przekazy-

⁴⁷ DCG 78.

⁴⁸ Por. EN 71. Szerzej na temat katechezy rodzinnej M. Majewski pisze w: *Zainteresowanie katechezą rodzinną i próby jej interpretacji*, RTK 22:1975 z. 6, s. 39-54; tenże, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, Kraków 1995, s. 61-74.

⁴⁹ M. Majewski, *Przekaz wiary nowemu pokoleniu*, „Colloquium Salutis” 23-24:1991-1992, s. 234-237; zob. tenże, *Aktualne wyzwania katechetyczne*, Kraków 1997, s. 47-65.

⁵⁰ Zob. DCG 76.

⁵¹ EN 72.

⁵² M. Majewski, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 105; zob. tenże, *Katecheza wspólnoty, we wspólnocie i dla wspólnoty*, s. 107-115; zob., *O katechezie w ogromnym skrócie*, s. 35-36.

⁵³ Tamże, s. 109-110.

wania teologicznego dorobku Kościoła. Centralne miejsce w takiej katechezie zajmował podręcznik, zawierający często te same skomplikowane podziały i sformułowania jak dzieła naukowe. Sama zaś katecheza polegała na systematycznym wykładzie poszczególnych przedmiotów teologicznych takich jak: Pismo święte, historia Kościoła, dogmatyka, liturgika czy etyka⁵⁴. Wobec skrajnie teologicznego ujęcia treści wysunięto zarzut, że taka katecheza jest zbyt analityczna, abstrakcyjna i nie uwzględnia aktualnych potrzeb wychowanków, przez co staje się nieskuteczna.

Na przełomie XIX i XX wieku pojawia się, związana z ruchem biblijno-liturgicznym, nowa wizja treści katechetycznej. Zaproponowano, aby w katechezie nie wyklądać systemu teologicznego, ale głosić kerygmę, Dobrą Nowinę o zbawieniu, o pełnym miłości apelu Chrystusa skierowanym do człowieka. Katecheza taka powinna zatem być „rozczytana w Piśmie świętym, zapatrzona w Jezusa Chrystusa, zaangażowana w liturgii i otwarta wobec człowieka, któremu pragnie służyć”⁵⁵. Ustawienie kerygmaticzne treści w katechezie Majewski ocenia jako ogromny postęp, ale stwierdza jednocześnie, że w takim ujęciu treści zabrakło miejsca na ludzkie problemy katechizowanych.

Dowartościowanie egzystencji ludzkiej w katechezie nastąpiło dopiero w kierunku antropologicznym, w którym jako treść katechez proponuje się doświadczenie i kulturę człowieka oraz Objawienie i naukę Kościoła. Katecheza antropologiczna opowiada się raczej przeciwko traktowaniu treści katechez jako zwartego systemu, skłaniając się ku wybranym zagadnieniom. Ponadto – jak wskazuje Majewski – w tym kierunku katechetycznym poddaje się w wątpliwość twierdzenie, że treścią katechez powinny być tylko zagadnienia religijne, przeciwnie: proponuje się, aby w katechezie poszukiwać dialogu doświadczenia i kultury człowieka z Objawieniem. Natomiast podstawą dokonywanej selekcji treści powinny być egzystencjalne problemy człowieka, poddawane następnie interpretacji w świetle Objawienia Bożego⁵⁶.

Z przeprowadzonej analizy treści katechez w poszczególnych kierunkach Majewski wysuwa wniosek, że żadne z dotychczasowych ujęć nie może być zastosowane we współczesnej katechezie. W ścisłym odniesieniu do myśli J. Colomba⁵⁷ proponuje dla katechez integralnej harmonię wartości treściowych, a więc stawia postulat, aby nie przekazywała wiedzy czy doktryny, ale „orędzie, które będąc z natury swej Boże, pozostaje w bezpośredniej relacji do człowieka, rozwiązuje jego problemy egzystencjalne, wprowadza sens życia i służy jego przemianie”⁵⁸.

W katechezie nie wystarczy zatem odwoływać się do pewnych problemów ludzkich, ale należy je powiązać z Jezusem Chrystusem, nie koncentrować się na zdarzeniach z przeszłości, lecz odkrywać dynamiczną, ciągle aktualną rzeczywistość misterium paschalnego. „Treść katechez powinna się koncentrować na miłości, której Bóg udziela przez Jezusa w Duchu Świętym. Bezpośrednim źródłem tej Miłości jest przede wszystkim Eucharystia. Katecheza zaś, chcąc, by miłość ta była dobrowolnie akceptowana i odpowiedzialnie rozwijana, powinna ją konkretnie

⁵⁴ Por. Łopot, *Katechetyka*, Kielce 1947.

⁵⁵ M. Majewski, *Propozycja katechez integralnej*, s. 102.

⁵⁶ Tenże, *Tożsamość katechez integralnej*, s. 112.

⁵⁷ J. Colomb, *Le service de l'Évangélie*, jw.

⁵⁸ M. Majewski, jw. s. 113.

ukazywać, tworzyć jej klimat i posługiwać się językiem miłości wyrażonym w świadectwie"⁵⁹

Powyższe rozważania doprowadziły do stwierdzenia, że współczesna katecheza powinna być syntetyczna, historiozbawcza, chrystocentryczna, eklezjalna i egzystencjalna. Treścią katechezy natomiast powinna być historia zbawienia, która interpretowałaby świat i człowieka w świetle słowa Bożego, za ostateczny punkt odniesienia uznawałaby Jezusa Chrystusa, wchodziłaby w życie Kościoła i świata, prowadząc poprzez ich przemianę do eschatycznej przyszłości⁶⁰.

Takie stanowisko wypływa wprost z dyrektorium, które stwierdza: „Treść katechezy obejmuje Boga we własnej tajemnicy i Jego zbawczą ingerencję w historię. Wszystko to zostało ujawnione za pośrednictwem Objawienia, jakiego Bóg dokonał o sobie i swoich dziełach. Momentem centralnym czy to w zbawczej interwencji Boga, czy też w ujawnianiu się Boga ludziom jest Chrystus. Stąd też treść katechezy stanowi tajemnica Boga i Jego dzieła. Chodzi o dzieła, których Bóg dokonał, które dokonuje i będzie dokonywał ze względu na człowieka i jego zbawienie"⁶¹. Ostatecznie jednak, za V Synodem Biskupów w Rzymie Majewski proponuje, by treścią katechezy uczynić całą rzeczywistość ludzką interpretowaną w duchu Ewangelii⁶².

6. Doświadczenie religijne i świadectwo wiary w katechezie

Wypracowując model katechezy integralnej M. Majewski wskazuje na najistotniejsze czynniki wpływające na skuteczność podejmowanych działań katechetycznych, do których zalicza przede wszystkim doświadczenie religijne i świadectwo wiary.

Zainteresowanie tym problemem wypływa z coraz większego powiązania katechetyki z psychologią i pedagogiką, które podkreślają czynnik podmiotowy w katechezie, a także z nowego ujęcia teologii, eksponującej dialogiczny charakter więzi między Bogiem i człowiekiem. Ponadto nowe badania katechetyczne doprowadziły do wniosku, „że czynnikami zasadniczymi katechezy są: poszukiwanie, odkrywczość, refleksja, a przede wszystkim wiara wiodąca do miłości oraz integracja tak jednostkowa jak i grupowa"⁶³.

Dostrzegając egzystencjalną konieczność świadectwa wiary i doświadczenia jako warunku świadectwa Majewski ukazuje, że świadectwo to zobowiązanie człowieka wobec Boga, pozostające w służbie dojrzałej wiary, co więcej twierdzi on, że świadectwo, gdy będzie wypływać z doświadczenia religijnego, stanie się zasadniczym czynnikiem skuteczności współczesnej katechezy⁶⁴.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Tamże, s. 115; por. J. Kudasiewicz, *Wstęp do historii zbawienia*, Lublin 1974, s. 13.

⁶¹ DCG 39.

⁶² M. Majewski, *Propozycja katechezy integralnej*, s. 105; zob., *O katechezie w ogromnym skrócie*, s. 37-38.

⁶³ Tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 117.

⁶⁴ Takie stanowisko wypływa z DCG, które stwierdza w numerze 35: „Katecheza domaga się zarówno od katechizujących jak i od całej wspólnoty kościelnej świa-

Doświadczenie obecne w katechezie ma na celu uchronienie jej przed zbytym teoretyzowaniem, świadectwo natomiast zapewnić ma głęboki związek z życiem katechizowanych. Ponadto katecheza, oprócz liczenia się z wynikami badań naukowych, ogromnie wysoko ceni wszystko to, co pochodzi od objawiającego się Boga. Doświadczenie i świadectwo stanowią zatem bardzo ważny czynnik kształtowania autorytetu i rangi katechezy⁶⁵.

Doceniając ogromną rolę, jaką mogą odegrać te czynniki, Majewski pisze: „...Koniecznie trzeba nie tylko posługiwać się, ale przede wszystkim wbudować doświadczenie i świadectwo w katechezę, a byłoby z pewnością idealnie, gdyby katecheza wyrastała z doświadczenia i wyrażała się świadectwem, zwłaszcza wspólnotowym”⁶⁶. Dostrzegając zaś w tym względzie szereg trudności proponuje, by w odnowie zmierzającej do doświadczenia i świadectwa katecheza wyzwoliła się z „materializmu dydaktycznego i profesjonalizmu katechetycznego”⁶⁷, a zarazem ukierunkowana została na wspólnotę w Chrystusie i autentyczną formację chrześcijańską.

Katecheza doświadczenia i świadectwa zostaje zatem uznana za nie pozbawioną trudności w procesie realizacji, ale dającą uzasadnione nadzieje na rozwój wiary w złaicyzowanym świecie, co przesądza o konieczności wprowadzania jej w praktykę katechetyczną⁶⁸.

7. Metodyka katechezy

Zagadnienia metodyczne wieńczące refleksję Majewskiego nad katechezą integralną obejmują problem metody w ogólności, zasadnicze wskazania dla realizacji katechezy oraz charakterystykę niektórych metod.

Katecheza integralna, w przeciwieństwie do katechezy tradycyjnej, opowiada się za koncepcją dynamiczną, która nie rozpatruje poszczególnych elementów jako niezależnych od siebie, ale stara się ukazać ich wzajemne powiązanie. Najistotniejszą cechą tej koncepcji katechezy to – zdaniem Majewskiego – wzajemna partycypacja, całości w elementach i elementów w całości. W odniesieniu do metody oznacza to, że nie jest ona problemem centralnym ani też nie drugorzędnym katechezy, ale stanowi jeden z równorzędnych elementów. Metoda katechezy integralnej nazywana więc zostaje metodą partycypującą⁶⁹.

Określając cechy charakterystyczne metody partycypującej Majewski pisze, że, jak cała katecheza integralna, tak również metoda „realizuje naczelną zasadę wierności Bogu i człowiekowi. Jej punktem odniesienia jest z jednej strony jest Objawienie, Pismo święte, Kościół, liturgia, a z drugiej człowiek, jego osobowość, fazy roz-

ductwa wiary, które winno łączyć autentyczny przykład życia chrześcijańskiego ze zdolnością do ofiary. Spotkanie bowiem człowieka z Chrystusem dokonuje się, nie tylko przez świętą posługę, ale także za pośrednictwem poszczególnych wiernych i wspólnot jakie tworzą”

⁶⁵ Por. M. Majewski, *Pedagogiczno-dydaktyczne wartości katechezy integralnej*, s. 27-34.

⁶⁶ M. Majewski, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 134.

⁶⁷ Tamże.

⁶⁸ Por. tenże, *Katecheza w posoborowych dokumentach Kościoła*, s.55-56.

⁶⁹ Tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 148.

wojowe, typologia, środowisko naturalne i społeczne oraz świat. Zasadą wewnętrzną proponowanej metody jest dialog zawierający takie elementy jak wzajemne otwarcie, wspólne poszukiwanie źródeł i ukierunkowanie na cel, maksymalne zaangażowanie się w tworzenie rzeczywistości, interpretacja stanowisk przez równomierne odniesienie się do obydwóch stron, wymiana posiadanych i tworzonych wartości, faktyczne osiągnięcie jedności w różnorodności oraz odpowiedzialność za siebie i wyniki pracy⁷⁰.

W dialogu, jako w wewnętrznej zasadzie metody, upatruje się także nadzieję na przewyciężenie dualizmów obecnych w dotychczasowej katechezie, takich jak: Kościół – świat czy łaska – natura, a także rozdzwiku pomiędzy wiarą a życiem. Żeby jednak cel postawiony tak pojętej metodzie został osiągnięty dialogicznie, ustanowiona powinna być nie tylko metoda, ale zgodnie z zasadą partycypacji także pozostałe elementy katechezy, a więc cel, podmiot i treść. Ponadto jako zasadnicze cechy metody partycypującej wymienione zostają: spontaniczność, zaangażowanie, odkrywczność, refleksja, przeżycie, rozmodlenie i świadectwo. Jeżeli spełnione zostaną wszystkie wymienione warunki, taka metoda – zdaniem Majewskiego – daje uzasadnione nadzieje na wielką skuteczność⁷¹.

Metody zaproponowane dla katechezy integralnej podzielone zostały na: biblijne, liturgiczne, katechetyczne i dydaktyczne. W metodach biblijnych następuje otwarcie na Pismo święte i traktowanie go zarazem jako źródła, podstawy i modelu pracy. W metodach tych wspólnie rozważa się słowo Boże w celu nawiązania i pogłębienia egzystencjalnego kontaktu katechizowanego z Chrystusem, a w konsekwencji do kształtowania właściwej postawy wiary i przemiany świata. Jako przykłady metod biblijnych wymienione i opisane zostają: godzina biblijna, krąg biblijny, dzielenie się Ewangelią i „z Biblią na co dzień”⁷².

W metodyce katechezy Majewski proponuje także pełne otwarcie na liturgię, która jest źródłem, duchem i celem katechezy. Spośród metod liturgicznych dla katechezy integralnej zaproponowana zostaje metoda celebracji kładąca nacisk na przeżycie i modlitwę, kontemplacji modlitewnej oraz adoracji eucharystycznej, mającej na celu formowanie postawy uwielbienia⁷³.

Oprócz metod biblijnych i liturgicznych, które sprawdzają się przede wszystkim w środowiskach religijnych, zaproponowana zostaje metoda katechetycznej rewizji życia, zawierająca w swojej strukturze trzy elementy: widzieć, ocenić i działać. W metodzie tej, proponowanej przede wszystkim dla środowisk bardziej zlaicyzowanych, wychodzi się od oglądu rzeczywistości i opinii na jej temat, następnie dokonuje się ich konfrontacji z Pismem świętym i nauką Kościoła. Z dokonanej oceny poszczególnych faktów w świetle Objawienia wypływają wspólnie podejmowane decyzje co do postępowania wobec konkretnych wydarzeń⁷⁴.

⁷⁰ Tenże, *Propozycja katechezy integralnej*, s. 153.

⁷¹ Tenże, *Tożsamość katechezy integralnej*, s. 148-149.

⁷² Por. J. Kudasiewicz, *Formy duszpasterstwa biblijnego*, w: *Wstęp ogólny do Pisma św.*, red. J. Homerski, Poznań 1973, s. 376-388.

⁷³ Por. M. Majewski, *O katechezie w ogromnym skrócie*, s. 39.

⁷⁴ Por. W. Turek, *JOC i metoda jego działalności apostołskiej*, „*Studia Warmińskie*” 5:1968 nr 5, s. 495-527.

W realizacji katechezы posiadającej wymiar dydaktyczny Majewski proponuje także metody dydaktyczne doceniające wiedzę religijną i mające za cel wyrabianie przekonań, kształtowanie światopoglądu i umiejętność uzasadniania wiary. Do metod tych zaliczone zostają: dyskusja, metoda problemowa i praca w grupach.

Wśród postulatów metodycznych dla katechezы proponuje się wielość i różnorodność metod, ściśle wkomponowanych w cały proces katechetyczny, powiązanych z całą strukturą katechezы i wpisanych w całość metodyki. Ponadto podkreślona zostaje konieczność wartości personalnych w metodzie, uzyskanych poprzez jej włączenie w relacje ludzkie i kontakty człowieka z Bogiem⁷⁵.

Ważnym momentem decydującym o skuteczności danej metody jest jej wybór. „Wybór ten – stwierdza Majewski – powinien być poprzedzony refleksją nad specyfiką konkretnej metody, jej stosunkiem do celu danej katechezы, związkiem z treścią, którą ma przekazać, warunkami, w których katecheza się odbywa, a przede wszystkim katechizowanymi, ich wiekiem rozwojowym, problemami i postawami”⁷⁶.

Na podstawie dotychczasowej refleksji można stwierdzić, iż przedstawiony przez Majewskiego model katechezы integralnej wypływa wprost z nauki Soboru Watykańskiego II i katechetycznych dokumentów posoborowych, stanowiąc jednocześnie dorobek specyficznie polski, konstruowany w określonych warunkach⁷⁷. Celem takiej katechezы ma być dojrzała postawa wiary, jej istota leżeć ma w odkrywaniu i rozwiązywaniu problemów egzystencjalnych, podmiotem ma stać się Kościół jako Lud Boży, a treścią życie ludzkie interpretowane w duchu Ewangelii⁷⁸. Takiej właśnie koncepcji, która byłaby w stanie nakreślić współczesną katechezę skierowaną ku przyszłości a jednocześnie bazującą na przeszłości,⁷⁹ domaga się Majewski. Jego koncepcja katechezы integralnej uważana jest do dzisiaj za najbardziej adekwatną do współczesnych uwarunkowań oraz dającą uzasadnione nadzieje na najlepsze rezultaty katechizacji⁸⁰.

Katechezę integralną sam jej twórca zdefiniował w następujący sposób: „Katecheza integralna jest modelem katechezы opartym na dokumentach Kościoła i pol-

⁷⁵ Zob. M. Majewski, *Indywidualizacja w katechezie*, EK T. 7 Lublin 1997, kol. 176.

⁷⁶ M. Majewski, *Tożsamość katechezы integralnej*, s. 158.

⁷⁷ M. Majewski, *L'inspiration, le caractere et la rennovation de la catechese polonaise*, w: *The Common Christian Roots of European Nations*, Cz. 2. Florence 1982, s. 303-305; Tenże, *Polonia*, w: *Dizionario di Catechetica*, red. J. Gevaert, Torino 1987, s. 499; Tenże, *Die Identität der Katechese unter sich verankernden sozialkulturellen Bedingungen in Polen*, w: *Basiskurse im Christsein*, red. H. F. Angel. U. Hemel, Frankfurt am Main 1992, s. 406-416.

⁷⁸ Tenże, *Tożsamość katechezы integralnej*, s. 116.

⁷⁹ C. Rogowski, *Die Entwicklung der katholischen Religionspädagogik in Polen und in der Bundesrepublik Deutschland nach dem II. Vatikanischen Konzil*, Paderborn 1995, s. 167-168.

⁸⁰ J. Ruch, *Zapotrzebowanie na katechezę integralną*, *Kat* 23:1979 nr 5, s. 224-225; A. Zellma, *Rozwój naukowy katechetyki (Od metodyki katechetycznej do katechetyki integralnej)*, „*Studia Warmińskie*” 36:1999, s. 406; zob. J. Bagrowicz, *Ks. Mieczysław Majewski „Propozycja katechezы integralnej”* [Rec.], *AK* 71:1979 z. 424-425, s. 362-363; zob. A. Weiss, *List Rady Wydziału Teologii Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego do Księdza Profesora Doktora Habilitowanego Mieczysława Majewskiego*, *RT* 45:1998 z. 6, s. 5-6.

skim doświadczeniu duszpasterskim, łączącym wartości rozmaitych kierunków katechetycznych w organiczną i nierozzerwalną całość. Katecheza integralna nawiązuje do katechetyki korelacji, zespalającej Objawienie Boże i doświadczenie człowieka; rozwija zasady teologiczne (wierności Bogu i człowiekowi), psychologiczne (dyferencjacji i integracji), pedagogiczne (interakcji i komunikacji) i dydaktyczne (koncentracji i korelacji). Ma wiele źródeł (Kościół i świat przecinające się w punkcie wiary), podmiotów Trójca Święta i Kościół, a w nim osoby i grupy tak duszpastry jak i wiernych, wymiarów (biblijny, liturgiczny, moralny, ekumeniczny, eschatologiczny, egzystencjalny), treści (teologiczne i humanistyczne) i metod (dostosowanych do potrzeb), dzięki którym pogłębia się i wzmacnia jedność katechetyczna, przez co pomaga katechizowanym w wiązaniu ze sobą faktów i prawd oraz formowaniu dojrzałych postaw wiary. Zwolennicy katechezy integralnej widzą w niej szansę przeciwdziałania dezintegracji osoby społeczeństwa i Kościoła natomiast przeciwnicy uważają, że jako związana z tradycją i życiem wewnętrznym Kościoła jest mało skuteczna w świecie pluralistycznym i zlaicyzowanym⁸¹. Przytoczona definicja katechezy integralnej skupia jak w soczewce wszystkie najistotniejsze idee tej koncepcji omówione powyżej.

⁸¹ M. Majewski, *Integralna katecheza*, EK. T. 7. Lublin 1997, kol. 335.